

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Wijk Wolsemveld (fase 1) Zuurweidestraat te Dilbeek

Eindrapport

Gewestelijke Maatschappij voor
Volkshuisvesting
Bezemstraat, 83 bus 131
1600 St. Pieters Leeuw
Tel. 02 371 03 30
info@volkshuisvesting.be

gewestelijke maatschappij voor
volkshuisvesting

 TRI H
ARCH
archeologisch onderzoek & advies

Triharch
Heuve 25
3071 Erps-Kwerps
0498 / 563 908
info@triharch.be

Voorzijde:

Van links naar rechts: satellietbeeld van het plangebied (bron: www.bing.com), reconstructietekening Romeinse villa Voerendal (NL) (bron: www.voerendaal.nl), ontwerp Wijk Wolsemveld (fase 1) (bron: VERKAVELINGSPLAN 2009)

COLOFON

Opgraving: Prospectie: X

Vergunningsnummer: 2009/249

Datum aanvraag: 14/08/2009

Naam aanvrager: BRUGGEMAN Jordi

Naam site: Dilbeek, wijk Wolsemveld (fase 1) Zuurweidestraat

Opdrachtgever: Gewestelijke Maatschappij voor Volkshuisvesting cvba, Bezemstraat 83 B 131 – 1600 Sint-Pieters-Leeuw

Opdrachtnemer: Triharch, Heuve 25 B-3071 Erps-Kwerps

Administratief toezicht: Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed, Mvr. Els Patrouille, Blijde Inkomststraat 103-105 B-3000 Leuven

Tekst, foto's & layout: Walter Sevenants - Triharch

Topografische opmeting : Ooms bvba

Onderzoek & verwerking: Jordi Bruggeman & Natasja Reyns – All-Archeo
Walter Sevenants – Triharch
Kraan – Trans Van Eycken bvba

Determinatie: Jordi Bruggeman & Natasja Reyns – All-Archeo
Walter Sevenants – Triharch

Copyright: Gewestelijke Maatschappij voor Volkshuisvesting cvba

Triharch aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijk schriftelijke toestemming van de Opdrachtgever.

INHOUDSTAFEL

Colofon	3
Inhoudstafel	4
1 Inleiding	5
2 Projectsituering	6
3 Fysisch milieu	8
3.1 Topografie & hydrologie	8
3.2 Bodem	9
4 Archeologische context	10
5 Werkwijze	12
5.1 Toegepaste methoden & technieken	12
5.2 Kengetallen	13
6 Resultaten	15
6.1 Bodem	15
6.2 Archeologische vondsten	19
6.2.1 Kengetallen	15
6.2.2 Onbepaald	16
6.2.3 Prehistorie	16
6.2.4 Romeinse tijd	17
6.2.5 Middeleeuwen	17
6.2.6 Nieuwe tijd	17
6.2.4 Nieuwste tijd	17
6.3 Archeologische sporen, structuren en sites	18
6.3.1 Kengetallen	18
6.3.2 Site AS1 – Romeinse villa (Romeinse tijd)	20
7 Waardering	23
7.1 Site AS1 – Romeinse villa (Romeinse Tijd)	23
8 Advies	25
9 Bibliografie	27
10 Lijst van afkortingen	28
11 Verklarende woordenlijst	29
12 Archeologische perioden	30

1. INLEIDING

Naar aanleiding van de ontwikkeling van een verkaveling voor sociale huisvesting door de Gewestelijke Maatschappij voor Volkshuisvesting (verder aangeduid als GMV), werd door het Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed (verder aangeduid als het Agentschap) een bindend advies aan de stedenbouwkundige vergunning voor de realisatie van de 1ste fase van deze wijk toegevoegd. Dit advies hield in dat er, voordat de bouwwerken zouden starten, een archeologisch vooronderzoek moest plaatsvinden over heel het plangebied door middel van proefsleuven.

Om aan deze voorwaarde te voldoen, heeft GMV op 18 juni 2009 een offerteaanvraag voor een studieopdracht uitgeschreven. Deze opdracht werd door GMV op 23 juli 2009 toegewezen aan Triharch. De startvergadering met de betrokken partijen vond plaats op 13 augustus 2009. Het terreinwerk liep van 31 augustus tot en met 8 september 2009. De verwerking van de onderzoeksresultaten verliep van 9 september tot en met 28 september 2009, waarvan dit eindrapport onder meer het resultaat is. De eindvergadering met de betrokken partijen vond plaats op 1 oktober 2009. Het eindrapport en het opgravingsarchief werden opgeleverd op 1 oktober 2009.

De bedoeling van het onderzoek was om binnen het plangebied archeologisch erfgoed te karteren en het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te lokaliseren, te interpreteren en te waarderen zodat een advies wordt uitgebracht over eventuele vervolgstappen m.b.t.

- het archeologisch vrijgeven van (bepaalde zones binnen) het plangebied
- eventueel bijkomende maatregelen naar behoud en/of beheer, o.a. met een aanduiding van op de graven zones, de methodiek van het archeologisch vervolgonderzoek en aandachtspunten (bvb. verstoringen op het terrein, leidingen die niet op de plannen stonden, aantal opgravingsvlakken, ...)

De eindbeslissing over vrijgeven van de gronden en/of archeologisch vervolgonderzoek ligt bij het Agentschap.

Voor een beschrijving van de opgelegde technische bepalingen van het onderzoek verwijzen we naar het betreffende bestek. (1)

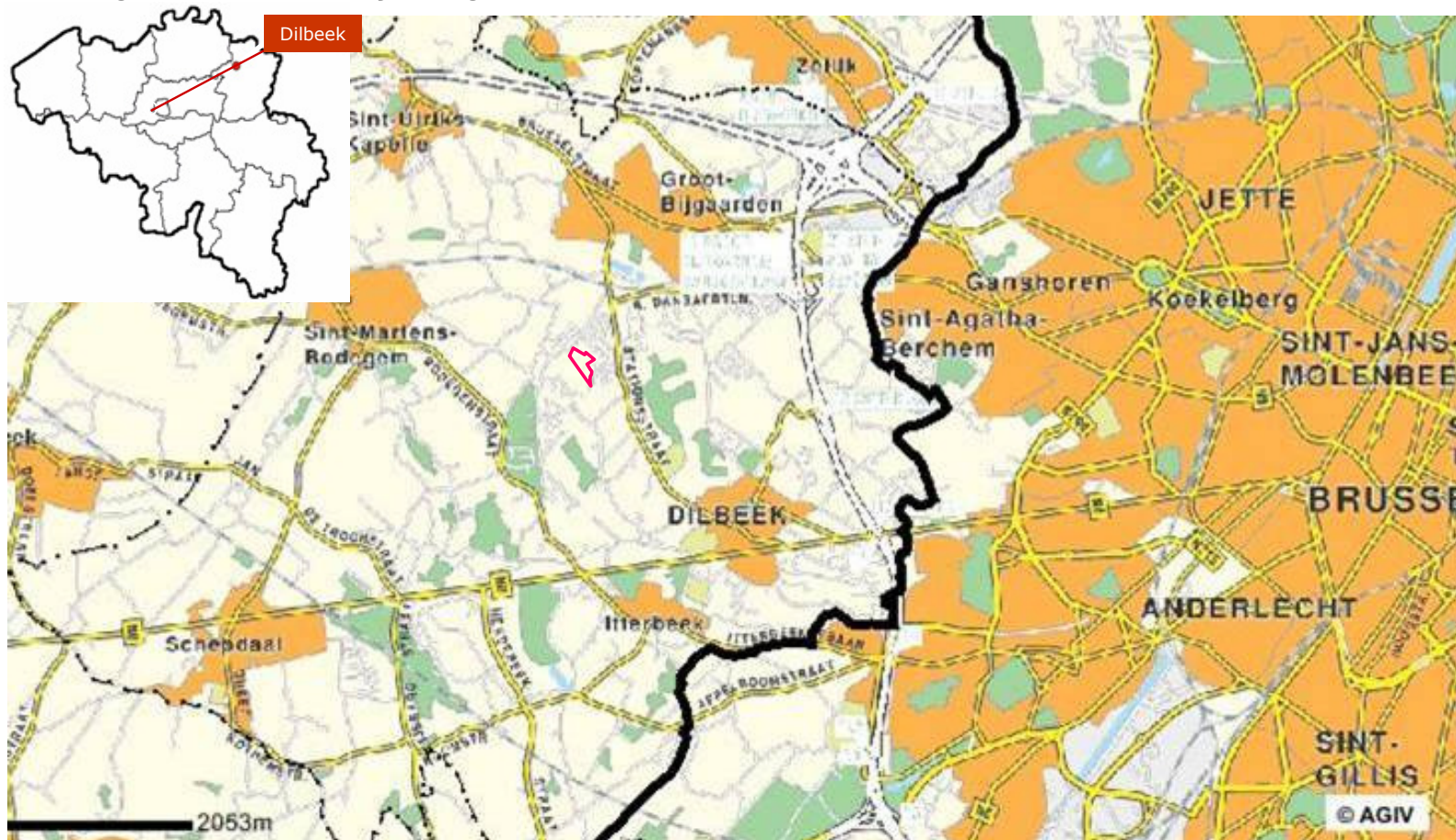
Dit rapport is het eindrapport zoals beschreven werd in het bestek. (2) Het bestaat uit een tekstueel gedeelte aangevuld met plannen. Figuren zijn in de tekst zelf opgenomen. Aan de plannen en figuren werd een afzonderlijke nummering toegekend.

(1) BESTEK 2009, p. 12-18.

(2) BESTEK 2009, p. 17.

2. PROJECTSITUERING

Het gebied voor de verkaveling is gelegen in de provincie Vlaams-Brabant, gemeente Dilbeek, plaatsnaam “Wolsemveld”. Het wordt begrensd door de Lange Haagstraat, Kauwenlaan en Zuurweidestraat.

Figuur 1:
Situering plangebied (bron: AGIV)

Legende

 Locatie plangebied

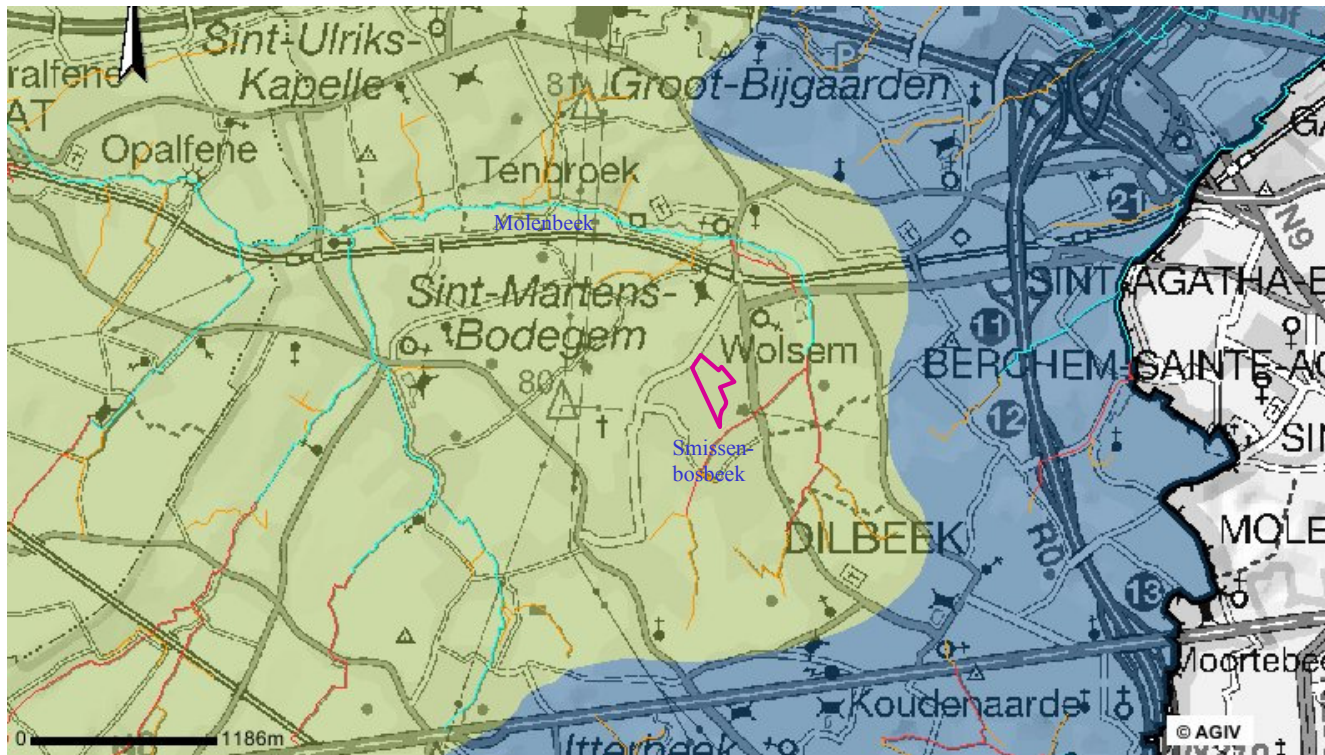
Figuur 2:
Situering plangebied (bron onderkaart: AGIV)

3. FYSISCH MILIEU

3.1 Topografie & hydrologie

Het onderzoeksgebied bevindt zich op een vrij vlak terrein dat op zich deel uitmaakt van een uitloper van een noordoost-zuidwest gericht plateau gelegen tussen de Molenbeek en de Smissenbosbeek.

Het maaiveld bevindt zich ter hoogte van het onderzoeksgebied op 49 tot 51 m TAW en helt licht af van het zuidwesten naar noordoosten. In het zuidoosten van het onderzoeksgebied wordt net de aanzet naar de vallei van de Smissenbosbeek aangesneden.

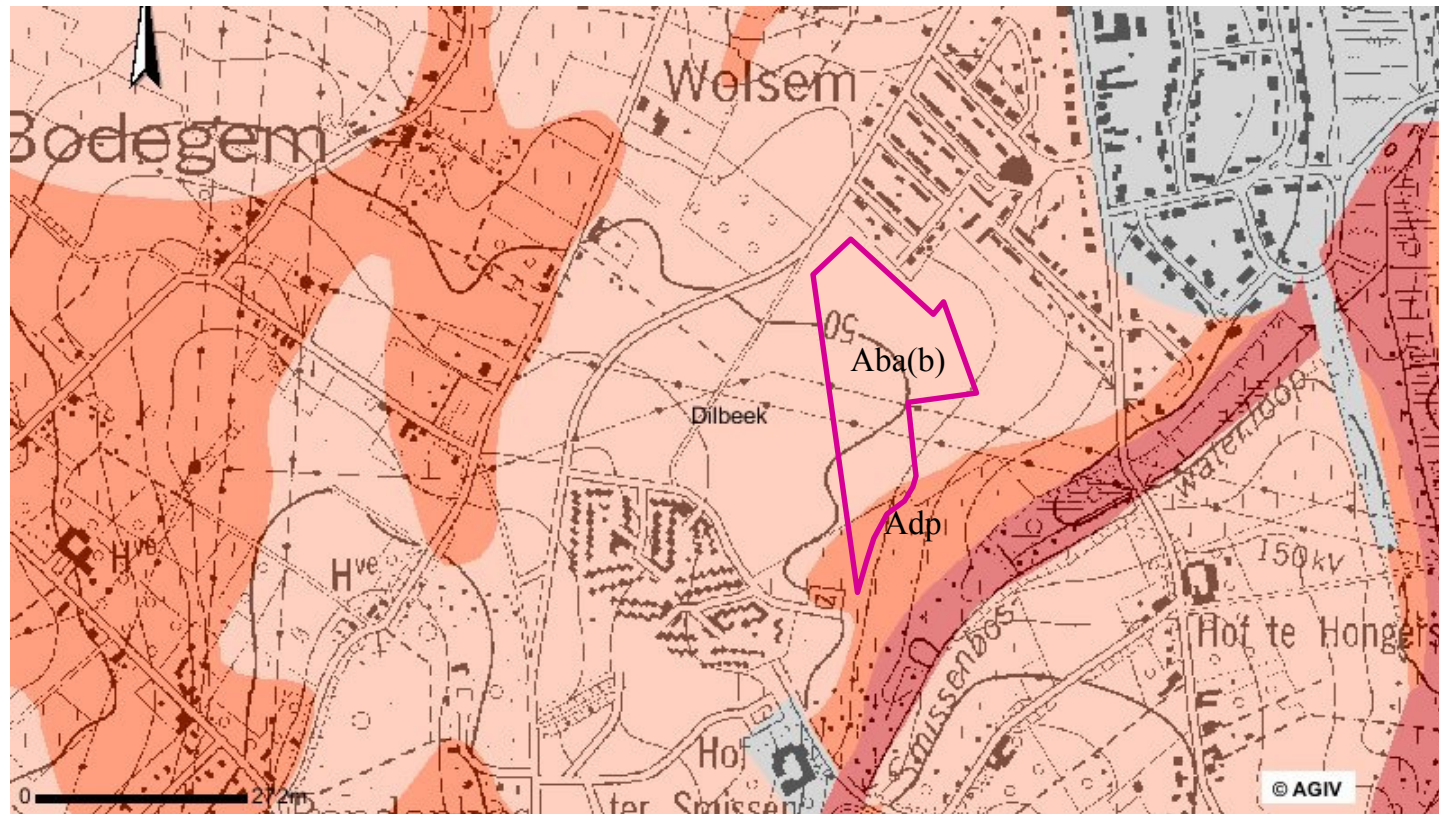

Figuur 3:
Topografische ligging van het plangebied.
Bron: AGIV

Legende
□ Locatie plangebied

3.2 Bodem

Het merendeel van het onderzoeksgebied bestaat uit een droge leembodem met textuur B horizont (Aba(b)). In het zuidoosten van het onderzoeksgebied, naar de vallei van de Smissenbosbeek toe, wordt de bodem geclassificeerd als een matig natte leembodem zonder profielontwikkeling (Adp).

Figuur 4:
Bodemkundige kartering van het plangebied en omgeving.
Bron: AGIV

Legende

 Locatie plangebied

4. ARCHEOLOGISCHE CONTEXT

Het onderzoeksgebied is gelegen binnen de archeoregio (zand)leemstreek.

Binnen het plangebied zijn geen archeologische gegevens gekend. In de Centraal Archeologische Inventaris staan in de omgeving een aantal laatmiddeleeuwse hoeves aangeduid. (4)

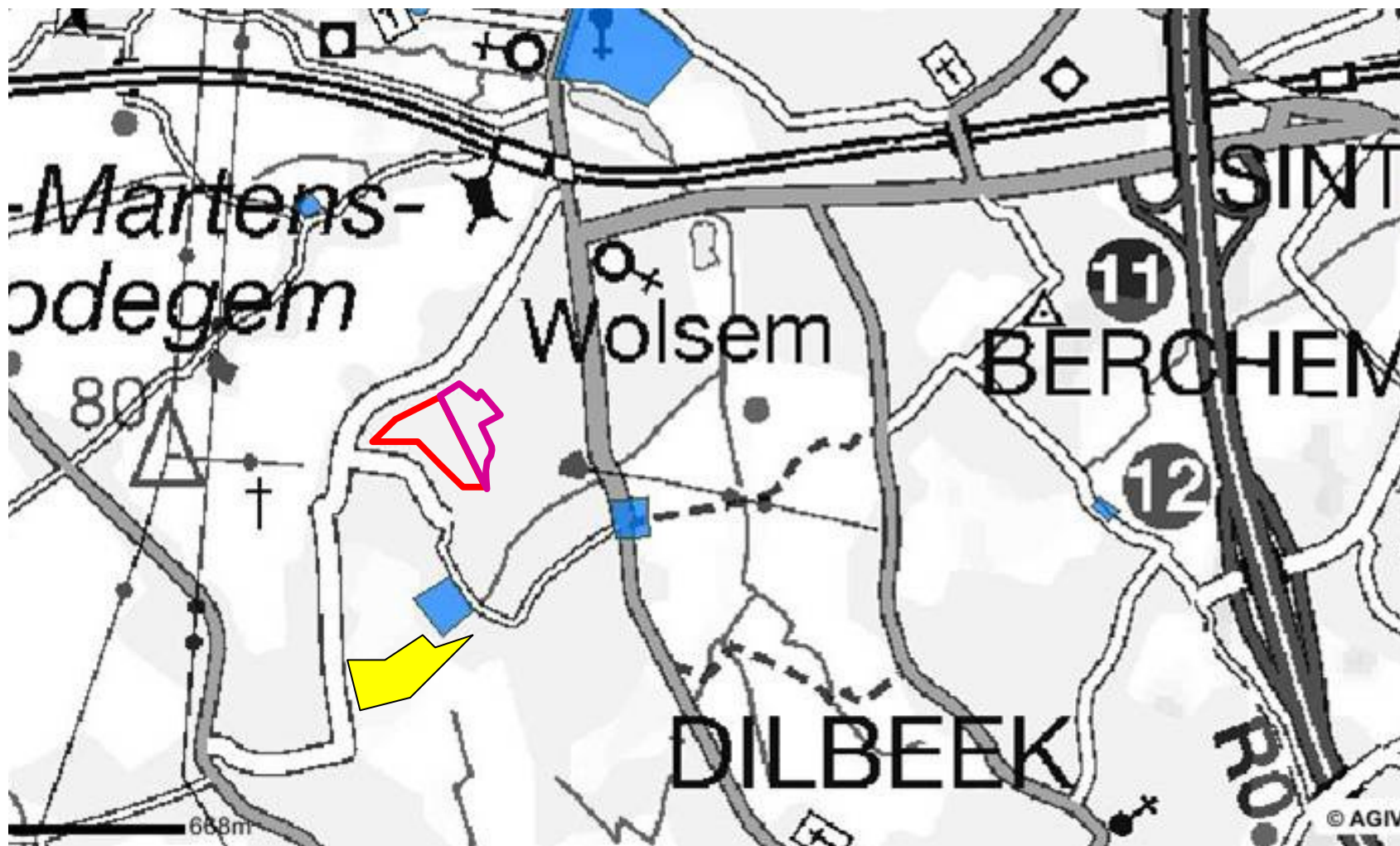
Ten zuiden van het plangebied, tussen de Smissenbosstraat en het Hof ter Smissen, werden in 2006 opgravingen uitgevoerd door het VIOE. Daarbij werden sporen gevonden uit de ijzertijd en de Romeinse periode. (5)

Op de percelen ten westen van, en grenzend aan, het plangebied werd in april-mei 2009 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het kader van een verkaveling van Intercommunale Haviland. Daarbij werden archeologische sporen uit de Romeinse tijd ontdekt die toebehoren aan een zogenaamde “Romeinse villa”. De west- en noordgrens van dit villadomein kon bepaald worden, maar niet de zuid- of oostgrens. Het Romeinse villa-complex moet zich verder uitgestrekt hebben over het plangebied van GMV. (6)

(4) Bron: Centraal Archeologische Inventaris 27/5/2002.

(5) PAUWELS 2006.

(6) SEVENANTS 2009.

Figuur 5:
Archeologische context volgens CAI (toestand
27/5/2002) (bron AGIV) en informatie
aangeleverd door het Agentschap.

Legende

Locatie plangebied

Locatie onderzoek Haviland 2009

Opgravingen VIOE 2006

Vondstmeldingen CAI

5. WERKWIJZE

5.1 Toegepaste methoden & technieken

De methode van “continue” sleuven werd gebruikt. De afstand tussen de proefsleuven bedraagt 15 m (van middenpunt tot middenpunt) (7), met uitzondering van WP113 (omwille van de aanwezigheid van een grasplein), WP120 (omwille van de aanwezigheid van een struikgewas) en WP124 t.e.m. WP126 (omwille van een optimalere dekking van het onderzoek). De sleuven werden in het verlengde van de proefsleuven van het “Haviland”-onderzoek uitgezet.

Door de droogte gedurende de voorbije maanden was de leembodem bijzonder hard, waardoor het niet mogelijk was om de sleufvlakken op te schaven. De archeologische sporen werden door middel van een guts (2 cm doormeter) aangeboord, om de morfologie en diepte van de sporen na te gaan. Alle sporen en het oostelijk profiel van elke proefsleuf werd fotografisch vastgelegd en opgetekend. Alle hoofdmeetpunten, proefsleuven, vlakken, profielen, sporen, aanleg- & metaaldetectievondsten werden topografisch ingemeten (incl. TAW). Archeologische objecten werden exemplarisch ingezameld.

Alle werkputten werden met een metaaldetector gescreend. De metaaldetectievondsten werden niet ingezameld, maar ze werden wel topografisch opgemeten.

Registratiemethode:

- Werkput: WPxxx met xxx een oplopend volgnummer van 1 tot en met 30
- Profielen: PRxxx met xxx een oplopend volgnummer binnen de betreffende werkput
- Sporen: Sxxx met xxx een oplopend volgnummer binnen de betreffende werkput
- Aanlegvondsten: AVxxx met xxx een oplopend volgnummer binnen de betreffende werkput
- Metaaldetectievondsten: Mdxxx met xxx een oplopend volgnummer binnen de betreffende werkput

Van de sporen werd geprobeerd om te bepalen of deze een “natuurlijke” of “antropogene” (menselijke) oorsprong hadden. Van de antropogene sporen werd gepoogd om, o.b.v. de vondsten gerecupereerd uit de sporen, de ouderdom te bepalen: “Romeinse tijd”, “nieuwste tijd” of “onbepaald”.

(7) In functie van de richtlijn uit BESTEK 2009 om de proefsleuven op max. 15 m van elkaar aan te leggen.

5.2 Kengetallen

Het plangebied heeft een oppervlakte van 4,88 ha. Het onderzoeksgebied beslaat het volledige plangebied. Eén zone kon omwille van de aanwezigheid van een grasplein niet onderzocht worden (zie NOZ8 op het overzichtsplan). De totaal niet-onderzoekbare oppervlakte bedraagt 0,83 ha. Dit brengt het netto onderzoekbaar gebied op 4,05 ha.

In totaal werden 26 proefsleuven aangelegd. Dit resulteerde in een totaal opengelegd areaal van 6326 m² of 13,19% van het netto onderzoekbaar gebied.

	aantal	lengte (lopende meter)	oppervlakte		% onderzocht opp.
			m ²	hectare	
plangebied			48.790	4,88	
onderzoeksgebied			48.790	4,88	
niet onderzoekbaar			827	0,08	
netto onderzoekbaar gebied			47.963	4,80	
werkputten	26	2.920	6.326	0,63	13,19%
norm proefsleuven					12,00%

werkput	oppervlakte (m ²)	lengte (m)
101	33,93	16,8
102	56,18	26,4
103	62,54	30,42
104	91,8	43,29
105	102,96	48,97
106	134,43	62,46
107	203,54	93,46
108	240,69	110,92
109	229,14	109,95
110	227,78	109,65
111	239,5	112,03
112	235,53	111,44
113	443,4	209,11
114	397,37	188,88
115	428,68	198,92
116	427,15	197,65
117	405,39	187,74
118	396,48	185,77
119	388,03	181,01
120	336,54	147,06
121	307,09	137,3
122	292,21	129,6
123	287,86	126,1
124	183,73	79,08
125	112,41	49,12
126	62,03	26,97
totaal	6326,39	2920,1

Figuur 6 & 7: Kengetallen toegepaste onderzoeksmethode. (Bron: Triharch).

6. RESULTATEN TERREINONDERZOEK

6.1 Bodem

Over het merendeel van het onderzoeksgebied bevindt het archeologische niveau zich op circa 45 cm –Mv.

Een aantal bodemprofielen en sporen in WP120 t.e.m. 126 toont aan dat over een beperkte strook langsheen de Braambessenstraat de ondergrond samengedrukt is door zware machines, waarschijnlijk tijdens de aanleg van de woonwijk langsheen die Braambessenstraat. In de sleuven WP102, WP103, WP104 en WP106 was de ondergrond sterk aangedrukt, vermoedelijk door herhaaldelijk verkeer van landbouwmachines. Vooral in het zuidoostelijk en het uiterst noordelijk deel van het onderzoeksgebied werden “natuurlijke” sporen aangetroffen, waarvan een aantal als boomvallen kunnen geïnterpreteerd worden.

Figuur 8:
Sporen van samendrukking van de bodem door machines in WP126.
(Bron: Triharch).

6.2 Archeologische vondsten

6.2.1 Kengetallen

In totaal werden 322 objecten ingezameld tijdens de aanleg en registratie van de werkputten, waarvan 280 objecten in geregistreerde sporen.

1 stenen artefact dateert uit de prehistorie. 144 objecten (45%) kunnen aan de Romeinse tijd toegeschreven worden. 149 stuks (of 34%) konden niet aan een archeologische periode toegewezen worden.⁽⁷⁾

Het feit dat geen enkel niet-verbrand organisch object kon worden ingezameld, is waarschijnlijk een weerspiegeling van de slechte bewaringscondities voor dergelijk materiaal in deze bodem.

Hierna worden de vondsten per archeologische periode besproken. Hierbij wordt de thesaurus van de CAI gebruikt. ⁽⁸⁾

Categorie		Steentijd	Romeinse Tijd	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd	Nieuwste Tijd	Onbepaald	Totaal
aardewerk	vaatwerk		83	1	2	2	21	109
	baksteen					9		9
	dakpan		38					38
	verbrande leem						1	1
	andere					3	15	18
glas	vaatwerk		7			2		9
	andere					1		1
metaal	munt		1					1
	gebruiksvoorwerp						12	12
	andere						17	17
as, sintels, slakken							22	22
organisch								0
constructie			15			7	12	34
steen	kalksteen						4	4
	lei						2	2
	kei						27	27
	artefact	1						1
	andere						16	16
kunststof	plastic					1		1
Totaal		1	144			25	149	322

Figuur 9:
Overzicht van de ingezamelde archeologische vondsten per vondstcategorie en periode. (Bron: Triharch).

(7) De individuele vondsten werden voornamelijk gedateerd o.b.v. vormelijke kenmerken.

(8) SLECHTEN 2004, p.51.

6.2.2 Onbepaalde periode

Tussen het “onbepaald” aardewerk bevinden zich een aantal fragmenten handgevormd aardewerk, waarvan sommige in “ijzertijdtraditie”. Deze behoren waarschijnlijk (o.b.v. context) tot de Romeinse tijd. Het kan echter niet uitgesloten worden dat er zich toch archeologische sporen uit de metaaltijden en/of de vroege middeleeuwen binnen het onderzoeksgebied zouden bevinden, ondanks het feit dat er geen sporen werden aangetroffen die met zekerheid aan die periode(s) kunnen worden toegewezen.

Het merendeel van de metalen vondsten betreft ijzeren nagels die op basis van de vondstcontext aan de Romeinse tijd kunnen toegeschreven worden.

6.2.3 Prehistorie

Er werd 1 stenen artefact gevonden bij de aanleg van sleuf WP116. Het betreft een geretoucheerd fragment van een corticale kling uit het laat-paleolithicum of mesolithicum.

6.2.4 Romeinse tijd

144 gerecupereerde objecten kunnen aan de Romeinse tijd toegeschreven worden.

Hiervan zijn 115 stuks afkomstig uit geregistreeerde sporen.

Van de vondstcategorieën is aardewerk het sterkst vertegenwoordigd, gevolgd door glas.

Het aardewerk kan algemeen gedateerd worden van de 1ste tot en met de 3de eeuw na Christus. De aanwezigheid van zogenaamde “Belgische waar” (zowel terra nigra als terra rubra) kan wijzen op een occupatie in de vroeg-Romeinse tijd.

6.2.5 Middeleeuwen

Bij de aanleg van sleuf WP103 werd 1 scherf ingezameld die mogelijk uit de middeleeuwen kan dateren.

6.2.6 Nieuwe tijd

Bij de aanleg van sleuf WP119 werd een oorfragment van een kruik in steengoed ingezameld. Uit spoor S7 van WP110 werd een wandfragment in geglaazuurd aardewerk gevonden. Dit spoor dateert, op basis van de andere vondsten, echter duidelijk uit de Romeinse tijd. Deze scherf moet dus als intrusief beschouwd worden.

6.2.7 Nieuwste tijd

24 objecten kunnen aan de nieuwste tijd toegeschreven worden. Deze zijn alle afkomstig zijn uit geregistreeerde sporen.

Het merendeel van deze stukken waren afkomstig uit de sporen die in verband kunnen gebracht worden met werkzaamheden met (landbouw)machines.

6.3 Archeologische sporen, structuren en sites

6.3.1 Kengetallen

In totaal werden 114 sporen geregistreerd, waarvan 39 als “natuurlijk” kunnen geïdentificeerd worden en 75 als “antropogeen”. Van de antropogene sporen kunnen er 29 aan de Romeinse tijd toegeschreven worden en 17 aan de nieuwste tijd.

In totaal werden 87 sporen aangeboord om de morfologie en de diepte ervan te bepalen. De diepte van de aangeboorde Romeinse sporen varieert van 8 cm tot 36 cm, met een gemiddelde diepte van 19 cm.

De oppervlakte van de sporen (binnen de werkputten!) varieert tussen 0,23 m² en 87,12 m², met een gemiddelde van 9,40 m².

Binnen het onderzoeksgebied kan 1 archeologische site afgebakend worden, met name de zogenaamde “Romeinse villa” (AS1) waarvan reeds bij het Haviland-onderzoek uit april/mei 2009 een deel was teruggevonden.

De site AS1 is 4,97 ha groot, waarvan zich 3,56 ha op het deel van Haviland en 1,41 ha op het deel van GMV bevindt.

oppervlakte site AS1	m ²	are	ha
deel Haviland	35.554	355,54	3,56
deel GMV	14.146	141,46	1,41
Totaal	49.700	497	4,97

Figuur 10: Oppervlakte van site AS1.
(Bron: Triharch).

werkput	spoor	diepte (cm)	oppervlakte (m2)	werkput	spoor	diepte (cm)	oppervlakte (m2)	werkput	spoor	diepte (cm)	oppervlakte (m2)
WP101	S1	12	20,35	WP109	S8	8	61,84	WP116	S1		0,62
WP102	S1	11	23,7	WP110	S1		2,08	WP116	S2	17	18,2
WP103	S1		26,22	WP110	S2	7	1,21	WP116	S3		2,15
WP104	S1		12,33	WP110	S3	7	2,68	WP116	S4	19	10,28
WP104	S2		3,11	WP110	S4		2,07	WP116	S5		69,94
WP105	S1	26	3,97	WP110	S5	14	3,99	WP116	M1		0,56
WP105	S2		5,59	WP110	S6	7	7,05	WP116	M2		0,9
WP105	S3	35	2,71	WP110	S7	9	63,92	WP116	M3		1,3
WP105	S4	15	0,27	WP110	S8	10	0,87	WP116	M4		0,94
WP106	S1	14	13,86	WP110	S9	19	10,71	WP117	S1		68,81
WP106	S2	29	0,47	WP111	S1		2,33	WP118	S1	15	0,61
WP106	S3	20	4,2	WP111	S2		2,41	WP118	S2		74,51
WP106	S4	18	6,31	WP111	S3		6	WP119	S1		2,09
WP106	S5	9	0,25	WP111	S4	15	1,44	WP119	S2	13	0,98
WP106	S6	21	4,03	WP111	S5		0,81	WP120	S1		9,64
WP106	S7		0,33	WP111	S6	10	0,45	WP120	S2		0,23
WP106	S8		7,81	WP111	S7		1,63	WP121	S1		6,92
WP106	S9	41	3,06	WP111	S8	28	0,27	WP121	S2		1,46
WP107	S1		3,82	WP111	S9	19	87,12	WP121	S3		2,81
WP107	S2		0,97	WP112	S1	45	0,65	WP122	S1		1,32
WP107	S3	36	3,69	WP112	S2	11	0,64	WP122	S2		1,34
WP107	S4		1,81	WP112	S3	13	1,34	WP123	S1		2,87
WP107	S5		0,52	WP112	S4	17	84,21	WP123	S2		1,79
WP108	S1		4,52	WP113	S1	0	1,85	WP123	S3		0,67
WP108	S2		6,1	WP113	S2		1	WP123	S4		13,59
WP108	S3		3,36	WP113	S3	18	1,5	WP123	S5		1,82
WP108	S4	43	2,62	WP113	S4		3,55	WP123	S6		12,45
WP108	S5		1,16	WP113	S5	20	1,02	WP124	S1		15,11
WP108	S6		2,31	WP113	S6	19	33,7	WP124	S2		11,33
WP108	S7	25	2,83	WP114	S1		5,57	WP124	S3		0,55
WP108	S8	24	2,15	WP114	S2		1,81	WP125	S1		13,54
WP108	S9		2,16	WP114	S3	17	26,91	WP125	S2	5	0,68
WP108	S10		3,2	WP115	S1		0,74	WP125	S3		9,44
WP109	S1		0,97	WP115	S2		1,91	WP126	S1		25,38
WP109	S2	23	4,4	WP115	S3		1,52	Totaal			1.072,01
WP109	S3		0,62	WP115	S4		1,79	Gemiddelde	19,77		9,40
WP109	S4		1,41	WP115	S5	50	0,43				
WP109	S5		2,11	WP115	S6	36	6,78				
WP109	S6		0,57	WP115	S7		57,39				
WP109	S7		2,75	WP115	M1		1,37				

Figuur 11: Diepte en oppervlakte sporen.
(Bron: Triharch).

6.3.2 Site AS1 – Romeinse Villa – Romeinse Tijd

In werkputten WP105 tot en met WP118 werden sporen aangetroffen die deel uitmaken van het Romeins villa-complex.

Greppels & grachten:

- Uit de verschillende Romeinse sporen konden geen greppelstructuren herkend worden. De oostgrens van het villadomein kan wel afgeleid worden uit het (niet meer) voorkomen van Romeinse sporen in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied.

Brandrestengraven:

- **Structuur 10:** in WP110 (S8) en WP111 (S6) werden sporen aangetroffen die vrij veel houtskool bevatten. In het zeefresidu van spoor S8 van WP110 werden enkele fragmenten verbrand bot herkend. Hoewel geen dateerbaar materiaal kon gerecupereerd worden, zouden dit Romeinse brandrestengraven kunnen zijn. Dit zou kunnen wijzen op de aanwezigheid van een grafveld in deze zone van het villadomein.
- De sporen WP112 S1, WP113 S3 en WP115 S1 vertonen een sterke gelijkenis met deze van structuur 10. Ze bevinden zich wel buiten de veronderstelde perimeter van het villa-domein. Spoor S1 in WP115 werd volledig opgegraven. In doorsnede bleek de houtrijke kuil slechts 8 cm diep te zijn en sterk gebioturbeerd. Zeefresidu's van deze sporen leverden geen verbrand bot op.

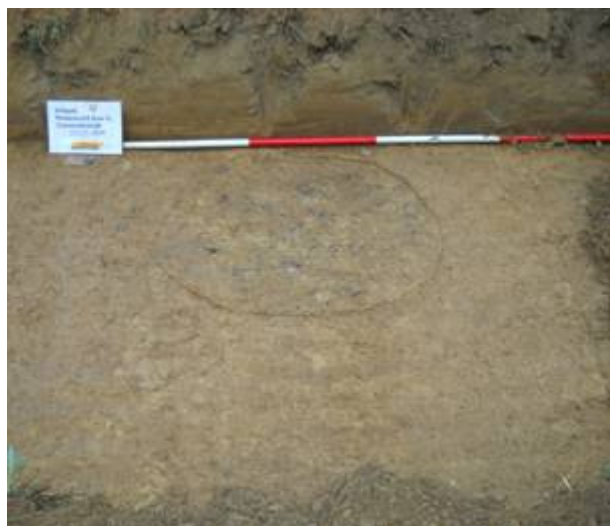
Steenbouw: in 2 werkputten werden sporen teruggevonden van zogenaamde steenbouw. Deze sporen hebben de typische noordoost-zuidwest oriëntatie.

- **Structuur 9:** In WP115 (M1) werd een L-vormig spoor aangetroffen dat opgevuld was met zandsteen- en mortelfragmenten. Het betreft een uitbraakspoor van een stenen fundering van een gebouw. In WP116 bevonden zich drie uitbraaksporen van stenen funderingen en een uitbraakspoor van een stenen pilaster (?), omringd door een puinzone van Romeinse dakpanfragmenten.

Activiteitszones: in een groot aantal proefsleuven (WP109 tot en met WP118) werden over grote oppervlakten sporen aangetroffen bestaande uit een vergraven leembodem met houtskool, dakpanfragmenten, scherven en andere archeologische objecten. Deze zones worden als “activiteitszones” geïdentificeerd.

Figuur 12:
Brandrestengraven (?) in WP110 (S8) en
WP111 (S6).
(Bron: Triharch)

Figuur 13:
Houtschoolrijke sporen in WP112 (S1), WP113 (S3) en WP115 (S1). (Bron: Triharch)

Figuur 14:
Negatiefspoor van stenen funderingen in WP115 (M1).
(Bron: Triharch)

Figuur 15:
Zicht op de puinconcentratie en negatiefspoor van stenen
funderingen in WP116 (M2 en M3).
(Bron: Triharch)

7. WAARDERING

7.1 Site AS1 – Romeinse Villa – Romeinse Tijd (10)

Belevingswaarde, in functie van schoonheid en herinneringswaarde: niet van toepassing

Fysische kwaliteit, in functie van gaafheid en bewaringstoestand van

- mobilia (vondsten):
 - weinig kans op (goede) bewaring niet-verbrande organische resten, met uitzondering van de zuidelijke punt van het plangebied en in diepere sporen (vbv. Waterputten)
 - andere vondstcategorieën zijn “normaal” vertegenwoordigd
- sporen qua
 - gaafheid:
 - weinig menselijke bodemingrepen na de Romeinse tijd, met uitzondering van landbouw
 - beperkte impact bodemerosie op verdwijnen van de sporen en/of vermenging in de ploeglaag
 - leesbaarheid: normaal voor leembodem

(10) Waarderingscriteria gebaseerd op de criteria gebuikt voor wettelijke bescherming van archeologische monumenten. Inhoudelijke kwaliteit grotendeels getoetst aan www.onderzoeksbalans.be

Inhoudelijke kwaliteit, in functie van

- **zeldzaamheid & representativiteit**: Romeinse villadomeinen kenden een verspreiding in de vruchtbare (zand)leemstreek van België en Nederlands Limburg/Maasvallei. Op regelmatige tijdstippen worden archeologische resten van Romeinse villae ontdekt en eventueel (deels) opgegraven. Dit villadomein kan, o.b.v. de momenteel vastgestelde kenmerken, als representatief beschouwd worden voor de groep van de Romeinse villae. Met grote waarschijnlijkheid kan gesteld worden dat er nog resten van Romeinse villadomeinen aanwezig zijn in deze archeoregio, wat deze site dus niet uniek maakt binnen deze archeoregio of Vlaanderen. Wat momenteel wel uniek is, is dat het nagenoeg volledig areaal van het betreffende villadomein gelegen is binnen ruimtelijke ontwikkelingsplannen.
- **Informatiewaarde en ensemblewaarde**: onze huidige kennis over Romeinse villae kent een aantal lacunes. Zo weten we momenteel onvoldoende over de architectuur en inrichting van de villaterreinen; de chronologische ontwikkeling van de villadomeinen, incl. de periode die eraan vooraf gaat en/of erop volgt; de verspreiding van de villa's in het landschap en de daaraan verbonden vraag naar de omvang van de domeinen; de economische, sociale en culturele aspecten. Een antwoord op deze vragen kan enkel verkregen worden door middel van, onder meer:
 - nauwkeurigere stratigrafische opgravingen met bijzondere aandacht voor houtbouw;
 - opgravingen van volledige villa's, met zowel het woongedeelte (pars urbana) als het bedrijfsgedeelte (pars rustica);
 - een systematisch opsporen van zgn. offsite-verschijnselen (sporen van villa-gebonden landindeling en verkeersinfrastructuur, begravingen en cultusplaatsen);
 - een systematische inmeting en inzameling van mobiele vondsten en bemonstering van ecologisch-archeologisch materiaal.

Omwille van de bedreiging van het volledige villadomein door de ruimtelijke ontwikkelingen, stelt zich hier een opportuniteit om, via de hierboven vermelde methoden en technieken, de nodige informatiebronnen voor de studie van de kennislacunes aan te brengen. Op basis van de representativiteit en de informatiewaarde/ensemblewaarde kan deze site als behoudwaardig gekwalificeerd worden.

Aangezien de archeologische (Romeinse) sporen zich vanaf 45 cm –Mv manifesteren en het grondverzet van zowel wegeniswerken als woningbouw dieper gaat, worden alle Romeinse sporen met vernieling bedreigd.

8. Advies

Op basis van de waardering van de aangetroffen archeologische sites en analyse van het geplande grondverzet, worden voor de archeologische sites de volgende opties overwogen:

- Archeologisch vrijgeven
- Wettelijk bescherming als archeologisch monument
- Planologische bescherming via RUP, ...
- Fysische bescherming door
 - behoud “in situ” via
 - planwijziging
 - bouwtechniek
 - conservering
 - behoud “ex situ” via
 - preventief opgraven
 - actieve werfbegeleiding
 - passieve werfbegeleiding

Advies 1: Het deel van het onderzoeksgebied gelegen buiten het areaal van site AS1 kan archeologisch vrijgegeven worden omwille van de afwezigheid van behoudwaardige archeologische sporen.

Omwille van de behoudwaardigheid van site AS1, spitst het verder advies zich toe op dit deel van het plangebied.

Advies 2: omwille van de lage zeldzaamheid van dergelijke archeologische sites (Romeinse villae) binnen de leem-zone in Noord-Frankrijk/België/Nederland/Duitsland, zelfs binnen de open ruimte van de Vlaamse (zand)leemstreek, lijkt een wettelijke bescherming als archeologisch monument van deze site niet gegrond. Toch heeft deze site een hoge informatiewaarde om potentieel de huidige kennislacunes rond Romeinse villae. Het betreft hier dus geen unieke site die per sé voor de toekomst moet bewaard blijven, maar wel een site waarbij, door de ruimtelijke ontwikkeling, zich nu de opportuniteit voor oet om de informatiewaarde te “consumeren” via een preventieve opgraving.

Advies 3: de informatiewaarde van deze site kan maar gevaloriseerd worden indien de preventieve opgraving wordt geadviseerd voor de volledige site. Dus alle delen van het Romeinse villadomein, die zich uitstrekken over de verkaveling van Haviland en deze van GMV.

Advies 4: in het geval van een preventieve opgraving, wordt best geopteerd voor een vlakdekkende opgraving met speciale aandacht voor volgende aspecten:

- de activiteitszones moeten beschouwd worden als 2 opgravingsniveau’s omwille van de mogelijke aanwezigheid van sporen onder dezezones;
- systematische topografische opmeting van alle mobiele vondsten (incl. organische resten) binnen de “activiteitszones”;
- systematische bemonstering van ecologisch-archeologisch materiaal;
- voorzien van stelposten omwille van de meer dan gemiddelde waarschijnlijkheid op aanwezigheid van
 - één of meer Romeinse grafvelden
 - Merovingische graven (vooral in en rond de steenbouw-structuren)

Advies 5: Het is mogelijk om de archeologische opgravingen te faseren in functie van de fasering van de ontwikkelingsprojecten. Het valt echter aan te raden om het terreinwerk en de verwerking bij een zo beperkt mogelijk aantal partijen te beleggen en een centrale coördinator aan te stellen. De opgraving op het terrein kan aan verschillende partijen worden toegewezen, maar dit veronderstelt wel vooraf vastgelegde en opgevolgde kwaliteitsafspraken voor het archeologisch onderzoek. Minimaal zou de verwerking en publicatie door eenzelfde partij moeten uitgevoerd worden.

9. BIBLIOGRAFIE

- BESTEK, 2009
s.a., Proefsleuvenonderzoek voorafgaand aan de realisatie van de verkaveling “Wolsemveld zone 3, deel 3” te Dilbeek. Bestek voor een studieopdracht., Zellik, Haviland, 2008.
- PAUWELS, 2006
D. Pauwels, Op zoek naar het verleden van Dilbeek: archeologisch noodonderzoek op de verkaveling Wolsemveld, in Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant, 2006, 7-8.
- SEVENANTS, 2009
W. Sevenants, Proefsleuvenonderzoek voorafgaand aan de realisatie van de verkaveling “Wolsemveld zone 3, deel 3” Dilbeek 2009. Eindrapport., Kortenberg, 2009.
- SLECHTEN, 2004
K. Slechten, Namen noemen. Het CAI-thesaurusproject., CAI-I, De opbouw van een archeologisch beleidsinstrument, IAP-Rapporten 14 (CAI-I), pp. 49-54, Brussel, 2004.
- VERKAVELINGSPLAN, 2009
s.a., Verkavelingsplan Wijk Wolsemveld (fase 1), Sint-Pieters-Leeuw, GMV, 2009.

10. LIJST VAN AFKORTINGEN

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
GPS	Global Positioning System
-Mv	onder maaiveldniveau
NOZ	Niet Onderzoekbare Zone
PZ	Planningszone
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
VIOE	Vlaams Instituut Onroerend Erfgoed

11. VERKLARENDE WOORDENLIJST

Ex situ	Tegenovergestelde van “in situ”.
Horizont	Een duidelijk onderscheidbaar deel van de bodem, op basis van chemische en fysische eigenschappen van die bodem. http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Horizont&oldid=7306015 , 16 september 2007.
Hydrologie	De studie naar het gedrag en de eigenschappen van water in de atmosfeer en op het aardoppervlak. http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Hydrologie&oldid=9408302 , 16 september 2007
In situ	‘in oorspronkelijke ligging’ (Latijn), ter aanduiding voor archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze eertijds door de mens zijn achtergelaten. Bron: CAPENBERGHS 1990 p.191.
Off-site fenomeen	Een type van archeologische sporen die zich buiten de nederzettings- en begravingsstructuren bevindt (zoals perceelsgreppels, drinkpoelen, leemontginningskuilen, ...).
Onderzoeksgebied	Dat deel van het plangebied dat onderworpen werd aan een (in dit geval) archeologisch vooronderzoek.
Plangebied	Dat deel van het aardoppervlak waarop een plan betrekking heeft. In dit geval, het gebied waarop de aanleg van de verkaveling Wolsemveld 3 betrekking heeft.
Silex	Zie Vuursteen
Site	De relictten van menselijke activiteiten uit dezelfde “archeologische periode” die bij elkaar horen in een ruimtelijk afgebakend geheel.
Structuur	Een geheel aan sporen die samen (binnen dezelfde archeologische periode en site) tot eenzelfde eenheid behoren.
Topografie	De studie van de beschrijving van kenmerken van plaatsen en gebieden. http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Topografie&oldid=9003090 , 16 september 2007.
Vuursteen	Een gesteente dat in kalksteen wordt aangetroffen en meestal bruin of grijs van kleur is. Het gesteente wordt vuursteen genoemd omdat een slag met een stuk vuursteen op een stuk ijzer of pyriet kan resulteren in vonken, waarmee, met de nodige ervaring, een droog, brandbaar materiaal (zoals een plukje los katoen of gedroogd mos, of tondelzwam) aangestoken kan worden. In de steentijd maakten mensen stenen gebruiksvoorwerpen, zoals schrapers, pijlpunten, bijlen en klingen, bij voorkeur van dit materiaal. http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Vuursteen&oldid=9338501 , 16 september 2007.

12. ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

voor Christus										na Christus																
250.000	35.000	9.000	7.700	6.500	5.500	4.700	3.800	2.600	2.000	1.800	1.100	750	450	50	70	275	425	1.000	1.200	1.500	1.600	1.700	1.800	1.900	2.000	2.100
vroeg	midden	laat	vroeg	midden	laat	vroeg	midden	laat	finaal	vroeg	midden	laat	vroeg	midden	vroeg	midden	laat	vroeg	volle	late	16de eeuw	17de eeuw	18de eeuw	19de eeuw	20ste eeuw	21ste eeuw
paleolithicum			mesolithicum			neolithicum				bronstijd			ijzertijd		Romeinse tijd			Middeleeuwen			Nieuwe Tijd			Nieuwste Tijd		

Figuur 45:
Archeologische perioden

Achterzijde:
Extractie uit profiel PR1 van WP122.
Bron: Triharch

Gewestelijke Maatschappij voor
Volkshuisvesting
Bezemstraat, 83 bus 131
1600 St. Pieters Leeuw
Tel. 02 371 03 30
info@volkshuisvesting.be

gewestelijke maatschappij voor
volkshuisvesting

 TRI H
ARCH
archeologisch onderzoek & advies

Triharch
Heuve 25
3071 Erps-Kwerps
0498 / 563 908
info@triharch.be